



---

**Izglītības likuma normas, kas nosaka lojalitātes prasības pedagogiem,  
atbilst Satversmei**

Satversmes tiesa 2017. gada 21. decembrī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2017-03-01 “Par Izglītības likuma 30. panta ceturtais un sestās daļas, 48. panta piektās un sestās daļas, 50. panta 5. punkta un 51. panta pirmās daļas 2.<sup>1</sup> punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 100. panta pirmajam teikumam un 106. panta pirmajam teikumam”.

**Apstrīdētās normas**

Izglītības likuma 30. panta ceturtais daļa: “Par izglītības iestādes vadītāju ir tiesīga strādāt persona, kurai ir nevainojama reputācija, kura ir lojāla Latvijas Republikai un tās Satversmei, tostarp nepārkāpj diskriminācijas un atšķirīgas attieksmes pret personu aizliegumu, kurai ir attiecīga izglītība un nepieciešamā profesionālā kvalifikācija. Par vispārējās pamatizglītības vai vispārējās vidējās izglītības iestādes vadītāju ir tiesīga strādāt persona, kurai ir augstākā pedagoģiskā izglītība vai augstākā un pedagoģiskā izglītība, kā arī persona ar augstāko izglītību, kura apgūst pedagoģisko izglītību.”

Izglītības likuma 30. panta sestā daļa: “Ja Izglītības kvalitātes valsts dienests vai darba devējs konstatē izglītības iestādes vadītāja vai viņa rīcības neatbilstību šā panta ceturtajā daļā vai šā likuma 51. panta pirmās daļas 2.<sup>1</sup> punktā noteiktajām prasībām, personai ir aizliegts ieņemt izglītības iestādes vadītāja amatu.”

Izglītības likuma 48. panta piektā daļa: “Strādāt par pedagogu ir tiesības personai, kas ir lojāla Latvijas Republikai un tās Satversmei, tostarp nepārkāpj diskriminācijas un atšķirīgas attieksmes pret personu aizliegumu.”

Izglītības likuma 48. panta sestā daļa: “Aizliegts ieņemt pedagoga amatu, ja Izglītības kvalitātes valsts dienests normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā konstatējis pedagoga vai viņa rīcības neatbilstību šā likuma 30. panta ceturtajā daļā, šā panta pirmajā un piektajā daļā vai 51. panta pirmās daļas 2.<sup>1</sup> punktā noteiktajām prasībām.”

Izglītības likuma 50. panta 5. punkts noteic, ka par pedagogu nedrīkst strādāt persona, kas atbrīvota no pedagoga amata, ja tās rīcībā normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā konstatēta neatbilstība šā likuma 30. panta ceturtajā daļā, 48. panta piektajā daļā vai 51. panta pirmās daļas 2.<sup>1</sup> punktā noteiktajām prasībām un no darba tiesisko attiecību izbeigšanās dienas nav pagājis viens gads.

Saskaņā ar Izglītības likuma 51. panta pirmās daļas 2.<sup>1</sup> punktu viens no pedagoga vispārīgiem pienākumiem izglītošanas procesā ir audzināt krietnus, godprātīgus, atbildīgus cilvēkus – Latvijas patriotus, stiprināt piederību Latvijas Republikai.

### **Augstāka juridiska spēka normas**

Satversmes 100. panta pirmais teikums: “Ikvienam ir tiesības uz vārda brīvību, kas ietver tiesības brīvi iegūt, paturēt un izplatīt informāciju, paust savus uzskatus.”

Satversmes 106. panta pirmais teikums: “Ikvienam ir tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai.”

### **Lietas fakti**

Lieta ierosināta pēc divdesmit 12. Saeimas deputātu (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēji) pieteikuma. Pieteikuma iesniedzēji norāda, ka aizliegums nodarbināt izglītības iestādes vadītāju un pedagogu, kurš neatbilst lojalitātes prasībām, kā arī kārtība, kādā tiek izvērtēta atbilstība lojalitātes prasībām, nesamērīgi ierobežo pedagoga tiesības uz vārda brīvību. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētās normas izvirza pedagogam nosacījumu, ka viņam ne vien jārikojas lojāli pret Latvijas Republiku un jāpauž Latvijas Republikai un tās Satversmei lojāli uzskati, bet arī jāturas pie šādas iekšējas pārlicības. Turklāt šī prasība attiecoties uz visiem izteiksmes brīvības aspektiem gan pedagoga profesionālajā darbībā, gan privātajā dzīvē.

Apstrīdētās normas nesamērīgi ierobežojot arī pedagoga tiesības uz nodarbinātību. Proti, pedagogam esot liegts strādāt savā profesijā, ja tiek atzīta neatbilstība apstrīdētajās normās ietvertajām prasībām.

## **Tiesas secinājumi un lēmums**

### Par apstrīdēto normu vienotu vērtēšanu

Satversmes tiesa norādīja, ka ar apstrīdētajām normām noteiktais tiesību uz vārda brīvību ierobežojums attiecināts tikai uz personām ar konkrētu nodarbošanos – pedagogiem un izglītības iestāžu vadītājiem. Līdz ar to apstrīdētajās normās ir ietverts gan Satversmes 100. panta pirmajā teikumā, gan Satversmes 106. panta pirmajā teikumā garantēto tiesību ierobežojums. [13.4.]

### Par pedagoga pienākumu būt lojālam Latvijas valstij un Satversmei

Satversmes tiesa norādīja, ka apstrīdētās normas ir ietvertas Izglītības likumā. Atbilstoši Izglītības likuma 2. pantam šā likuma mērķis ir nodrošināt katram Latvijas iedzīvotājam iespēju attīstīt savu garīgo un fizisko potenciālu, lai veidotos par patstāvīgu un attīstītu personību, demokrātiskas Latvijas valsts un sabiedrības locekli. Atbilstoši izglītojamā vecumam un vajadzībām valsts viņam nodrošina iespēju iegūt zināšanas un prasmes humanitāro, sociālo, dabas un tehnisko zinību jomā, iespēju iegūt zināšanas, prasmes un attieksmju pieredzi, lai piedalītos sabiedrības un valsts dzīvē, kā arī tikumiskas, estētiskas, intelektuālas un fiziskas attīstības iespēju, tādējādi sekmējot zinīgas, prasmīgas un audzinātas personības veidošanos. Zināšanas, prasmes un pieredze tiek iegūta lielākoties ar pedagogu starpniecību. [13.1.]

Pedagoga un izglītojamā saskarsme notiek galvenokārt noteiktas izglītības programmas īstenošanas ietvaros. Tomēr izglītības procesā ir nozīmīgs arī personiskais paraugs, jo izglītojamo var ietekmēt arī pedagoga un izglītības iestādes vadītāja rīcība ārpus noteiktas izglītības programmas īstenošanas vai pat ārpus izglītības iestādes. [13.1.]

Līdz ar to pedagogam ir būtiska ietekme uz izglītojamo ne tikai noteiktas izglītības programmas apguves procesā, bet arī ikdienas saskarsmē. Tādējādi pienākums būt lojālam Latvijas valstij un tās Satversmei, nepārkāpt diskriminācijas un atšķirīgas attieksmes pret personu aizliegumu, audzināt krietnus, godprātīgus, atbildīgus cilvēkus – Latvijas patriotus – un stiprināt viņu piederību Latvijas Republikai pēc būtības ir attiecināts uz pedagoga un izglītības iestādes vadītāja rīcību un uzskatu izpausmi jebkurā formā, ja tā var ietekmēt izglītojamos vai izglītības procesa rezultātu. [13.1.]

Latvijai kā demokrātiskai tiesiskai valstij, ņemot vērā vēsturisko pieredzi un veidojot atklātu, tolerantu, pilsoniski aktīvu sabiedrību, ir jārūpējas par demokrātisko vērtību aizstāvēšanu un nostiprināšanu izglītības procesā. [18.]

Lojalitāte ir atklāts juridisks jēdziens – ģenerālklausula. Šādu jēdzienu iestrādāšana likumā ir pieļaujama, ja kopumā ir skaidrība par to mērķi, tvērumu un saistībā ar tiem paredzētajām sekām. Lojalitātes jēdziens kā ģenerālklausula ir nostiprināts tiesību sistēmā un tā saturiskā nozīme pēc būtības ir skaidra. [16.2.]

#### Par vārda brīvības ierobežojumu

Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētās normas ierobežo pedagoga un izglītības iestādes vadītāja vārda brīvību tās pozitīvajā aspektā. [13.1.]

Ar apstrīdētajām normām netiek ierobežotas pedagoga un izglītības iestādes vadītāja iekšējās, uz āru nepaustās domas un uzskati. [13.2.]

#### Par tiesībām brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu

Satversmes tiesa norādīja, ka tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos ietver arī tādu būtisku elementu kā tiesības saglabāt esošo nodarbošanos, tostarp tiesības turpināt izvēlēto nodarbošanos nākotnē. Apstrīdētās normas liedz personai brīvi strādāt izvēlētajā profesijā, tostarp turpināt savu nodarbošanos. Proti, personai uz vienu gadu ir liegts ieņemt izglītības iestādes vadītāja amatu vai strādāt par pedagogu, ja darba attiecības ar šo personu ir pārtrauktas lojalitātes prasību neievērošanas dēļ. Tādējādi apstrīdētās normas ierobežo personas tiesības brīvi strādāt izvēlētajā profesijā, tostarp saglabāt esošo nodarbošanos. [13.3.]

#### Par to, vai pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu

Izskatāmajā lietā Satversmes tiesa ņēma vērā apstākli, ka apstrīdētās normas ir pieņemtas ar diviem atsevišķiem Izglītības likuma grozījumiem, proti, 2015. gada 18. jūnija likumu „Grozījumi Izglītības likumā” un 2016. gada 23. novembra likumu „Grozījumi Izglītības likumā”. Katrs no minētajiem likumiem pieņemts atsevišķā likumdošanas procesā un savā laikā. Satversmes tiesa vērtēja apstrīdētās normas, ievērojot attiecīgo likumdošanas procesu secību. [15.]

Satversmes tiesa konstatēja, ka pamattiesību ierobežojums, kas ieviests ar 2015. gada 18. jūnija likumā „Grozījumi Izglītības likumā” ietvertajām apstrīdētajām normām, ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu. [16.2.]

Attiecībā uz 2016. gada 23. novembra likumu „Grozījumi Izglītības likumā” Satversmes tiesa konstatēja, ka no Ministru kabineta sagatavotās anotācijas nav gūstams apstiprinājums tam, ka apstrīdētās normas, kas ietvertas budžeta likumprojektu paketē iekļautajā likumprojektā „Grozījumi Izglītības likumā”, ir cieši saistītas ar valsts budžeta līdzekļu izlietojumu. [17.2.]

Tomēr, ņemot vērā īpašo budžeta likumprojektu paketes izskatīšanai noteikto kārtību, tieši Saeimai ir jāizvērtē, vai visi Ministru kabineta iesniegtie likumprojekti atbilst Saeimas kārtības ruļļa 87.<sup>1</sup> pantā norādītajiem kritērijiem. [17.3.]

Satversmes tiesa konstatēja arī to, ka Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisija 2016. gada 16. novembra sēdē pilnveidojusi apstrīdēto normu redakciju izskatīšanai otrajā lasījumā, tādā veidā norādot uz šo normu ciešo saikni ar valsts finanšu līdzekļu izlietojumu [17.3.]. Tādējādi apstrīdēto normu ietveršana likumprojekta „Par valsts budžetu 2017. gadam” pavadošo likumprojektu paketē atbilst Saeimas kārtības ruļļa 87.<sup>1</sup> panta prasībām. [17.4.]

Tādējādi ierobežojums, kas noteikts ar 2016. gada 23. novembra likumā „Grozījumi Izglītības likumā” ietvertajām apstrīdētajām normām, ir noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu. [17.5.]

#### Par samērīguma principu

Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētajās normās ietvertajam tiesību ierobežojumam ir leģitīmi mērķi – citu cilvēku tiesību un demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzība. [18]

Apstrīdētajās normās noteiktais ierobežojums ir piemērots leģitīmo mērķu sasniegšanai. [19.1.]

Katram izglītojamam Latvijā ir tiesības saņemt tādu izglītību, kas citstarp atbilst demokrātiskas tiesiskas valsts principam, Latvijas kā nacionālas valsts principam un nodrošina to, ka izglītojamais kļūst par pilnvērtīgu demokrātiskas pilsoniskas sabiedrības locekli. Sabiedrības locekļi, kas apzinās un ciena vērtības, uz kurām balstīta Satversme, ir demokrātiskas tiesiskas valsts pastāvēšanas priekšnoteikums.

Izglītības procesa prioritārais mērķis – nodrošināt izglītojamo tiesības saņemt tādu izglītību un audzināšanu, kas ļautu veidot un stiprināt sajūtu, ka viņi ir piederīgi Latvijai, – atbilst ne tikai izglītojamo, bet visas sabiedrības interesēm. Līdz ar to likumdevējs, pieņemot apstrīdētās normas, ir ievērojis līdzsvaru starp sabiedrības un indivīda interesēm un ar apstrīdētajām normām noteiktais ierobežojums ir samērīgs. [19.3.]

Tādējādi apstrīdētajās normās ietvertais tiesību ierobežojums atbilst samērīguma principam un līdz ar to apstrīdētās normas atbilst Latvijas Republikas Satversmes 100. panta pirmajam teikumam un 106. panta pirmajam teikumam. [19.3.]

### **Satversmes tiesa nolēma:**

atzīt Izglītības likuma 30. panta ceturto un sesto daļu, 48. panta piekto un sesto daļu, 50. panta 5. punktu un 51. panta pirmās daļas 2.<sup>1</sup> punktu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 100. panta pirmajam teikumam un 106. panta pirmajam teikumam.

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas stāsies spēkā tā publicēšanas dienā.

Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājaslapā: [http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2017/01/2017-03-01\\_Spriedums.pdf](http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2017/01/2017-03-01_Spriedums.pdf)

---

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt izpratni par Satversmes tiesā izskatāmajām lietām. Tā nav uzskatāma par nolēmuma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājaslapā [www.satv.tiesa.gov.lv](http://www.satv.tiesa.gov.lv).

### **Ketija Strazda**

Satversmes tiesas priekšsēdētāja palīdze  
Ketija.Strazda@satv.tiesa.gov.lv  
67830737, 26200580